Normer snarare än kärlek och sex – om kampen för sexualitet och intimitet för personer med normbrytande funktionalitet

Karlsson Mery, Mikael. 2020. *"Gå eller rulla – alla vill knulla!"*: Funktionsrättsaktivism i nyliberala landskap. Avhandling. Lund: Arkiv Förlag. (375 sidor)

MIKAEL MERY KARLSSON har gjort en institutionell etnografi om grupper som bedriver förändringsarbete och aktivism kring frågor om sexualitet, intimitet och normbrytande funktionalitet i vår nyliberala tid. Han har vistats i dessa grupper, deltagit i verksamheter, intervjuat, observerat, läst dokument och på olika sätt försökt fånga och analysera det som han menar kännetecknar deras situation: de befinner sig i skärningspunkten mellan ekonomiska nedskärningar i välfärden och ett diskursivt klimat av tolerans. Samtidigt som talet om och toleransen inför rätten till sexualitet och intimitet för människor med normbrytande funktionalitet ökar i samhället, minskar möjligheterna att tillgodogöra sig denna rätt. När du inte har en assistent som kan bistå dig i fixandet inför en dejt, i samband med resan till dejten, vid middagen på restaurang, under den eventuella förflyttningen hem till dig eller den du dejtar, och saknar möjlighet att närsomhelst spontant bestämma dig för att avbryta dejten

och åka därifrån – det som Christine Bylund beskriver som ”liggandets infrastruktur” (Hammar 2019) – blir det också svårt att dejta.

Mery Karlsson beskriver hur LSS, den lag om särskilt stöd till vissa funktionshindrade som infördes 1994, har urholkats under 2010-talet, trots att undersökningar visar hur den bidragit till förhöjd livskvalitet för dem som lagen värnar. Genom en omdefiniering av begreppet ”grundläggande behov” har antalet som beviljats assistans minskat kraftigt. Samtidigt har diskussioner om sexualitet blossat upp inom delar av funktionsrättsrörelsen i Sverige. De kluster som Mery Karlsson studerar är: a) grupper kopplade till funktionsrättsrörelsen (till exempel FUB, Grunden, Unga Rörelsehindrade, b) grupper kopplade till sexualpolitiska rörelser (till exempel RFSU, RFSL) samt c) fristående grupper som arbetar med utbildning eller kultur (till exempel teatergrupper, Forum Skill). På ett övertygande och klargörande sätt visas i avhandlingen hur dessa grupper blivit kooperade av staten och därmed frångått (delar av) sin autonomi. Genom att många av grupperna som arbetar med dessa frågor får bidrag från den halvstatliga finansören Allmänna arvsfonden, styrs de av de villkor och krav som denna finansör ställer. Allmänna arvsfonden efterfrågar explicit projekt som arbetar utifrån ett normkritiskt perspektiv (vilket utesluter andra sätt att närma sig frågor om sexualitet och intimitet) och kräver avancerat projektledarskap (vilket exkluderar många potentiella projektledare) och redovisning av mätbara resultat (vilket leder till att det som ”produceras” inom projekten ofta antar liknande former, till exempel utbildningsmaterial).

Mery Karlsson finner också att så gott som alla de grupper han studerar arbetar med sexualitet utifrån ett normkritiskt perspektiv, vilket fått till följd att fokus ligger på kunskap om hur normer reproduceras och förändras. Sexualiteten blir på så sätt avmaterialiserad; den handlar om normer, identifikation och kunskap snarare än om kroppar, begär och sexuell praktik. Risken, som Mery Karlsson påpekar, är att frågan om sexualitet och intimitet för personer med normbrytande funktionalitet på så vis avpolitiserar. Funkofobin (föreställningar och attityder) kan möjligen avhjälpas genom detta arbete, men funktionsmaktordningen (strukturer och materiella förutsättningar) består.

Vidare mejslar Mery Karlsson ut de spänningar som finns mellan de olika grupperna. De handlar bland annat om att grupperna konkurrerar om samma medel och hyser skilda ideologiska övertygelser kring välgörenhet och solidaritet. Detta yttrar sig bland annat i relation till allierade, för vem ska egentligen äga kampen? Kan den subalternen tala och är det någon som lyssnar? Kan epistemiskt våld undvikas när det är allierade som för ens talan? I anslutning till detta föreslår Mery Karlsson att solidaritet kan innebära att vi gemensamt bär vår delade sårbarhet i vetskap om att denna sårbarhet är ojämlikt fördelad.

Avhandlingen visar alltså hur de yttre ramarna för kampen formar vilka frågor som drivs och hur kampen tar sig uttryck. Förutom de villkor som finansiärer sätter upp är nedskärningar i välfärdsstatens namn styrande faktorer. När LSS inskränks pressas kampen till att handla om bevarande av LSS – kanske på bekostnad av aktivism kring sexualitet och intimitet. Dessutom innebär nedskärningarna konkreta hinder för deltagande i den politiska kampen: om du inte har färdtjänst och annat stöd du behöver kan du som sagt inte ta dig till en dejt, men inte heller till politiska möten. Avsaknad av policydokument på kommunal nivå ger stort utrymme för godtycke från politiker och tjänstemän, vilket också bestämmer villkoren för kampen. Detta exemplifieras i avhandlingen med hur workshops kring sexualitet och relationer under ett par år kunde genomföras inom ramen för en daglig verksamhet eftersom en intresserad tjänsteman gav stöd åt initiativet. När denna tjänsteman sedan slutade försvann också stödstrukturen.

Mery Karlsson bidrar med ny empiri om ett så gott som utforskat fält och han gör nyanserade och känsliga analyser av det material som han har samlat in. Studien handlar dock inte så mycket om sexualitet, ännu mindre om intimitet och inte alls om kärlek. Förvisso kan detta sägas avspegla de grupper Mery Karlsson studerar (deras normkritiska agenda) och det fokus han har för sin studie: mål och strategier, relationer emellan samt handlingsutrymme för grupper som ägnar sig åt förändringsarbete och aktivism kring sexualitet, intimitet och normbrytande funktionalitet. Trots det är jag en smula förundrad när jag läst klart boken: vart tog människorna vägen – deras kroppar, känslor,

begär, glädjeämnen och lidande? Vart tog sexet vägen och varför sägs det ingenting om intima vänskapsrelationer eller om kärleksrelationers vardagliga praktiker? Tystnaden kring det materiella reser frågan om sex – som i kroppar, begär och sexuella praktiker – fortfarande är tabu? Och är sex extra tabubelagt när det sammankopplas med normbrytande funktionalitet? Dessa frågor återstår att utforska.

Med varsam hand och med mod att lyfta ambivalenser även när de kan vara kontroversiella tar Mery Karlsson oss, via post-marxism, Foucault och cripteori, in i en berättelse om civilsamhällets villkor i en nyliberal tid. Trots styrning och kooptering av kampen finns alltså ett visst handlingsutrymme och de radikala bildningsrum som rörelsen skapar är enligt Mery Karlsson betydelsefulla för de individer som deltar.

CATHRIN WASSHEDE
GÖTEBORGS UNIVERSITET

REFERENS

Hammar, Ulrika. (2019). *Sex i rörelses slutkonferens*. <https://www.rfsu.se/vad-vi-gor/nara-dig/interna-rfsu-nyheter-ny/2019/sex-i-rorelses-slutkonferens/> Hämtad: 2021-03-01.